

Setawitay Ki
Mag-usap Tayo
We Converse

Cotabato Manobo

Published
in cooperation with the
Institute of Philippine Languages
and the
Department of Education, Culture and Sports
Manila, Philippines

This book or any part thereof may be copied or adapted and reproduced for use by any entity of the Department of Education, Culture and Sports without permission from the Summer Institute of Linguistics. If there are other organizations or agencies who would like to copy or adapt this book we request that permission first be obtained by writing to:

Summer Institute of Linguistics
P. O. Box 2270 CPO
1099 Manila

We wish to express appreciation to the Swedish International Development Authority (SIDA) and the Holiness Union Mission of Sweden (HUM) for their assistance in the production of this publication.

3 Language Phrase Book
Cotabato Manobo

03.87.195-1M 57.120PT-954003N
ISBN 971-18-0250-3

Printed in the Philippines

REPUBLIC OF THE PHILIPPINES
DEPARTMENT OF EDUCATION, CULTURE AND SPORTS

Meralco Avenue, Pasig, Metro Manila

OFFICE OF THE SECRETARY

Foreword

The islands, forests, and mountains of our country are home to many distinct cultural communities, each with its own language and tradition. Their cultures are integral pieces of the beautiful mosaic that is the Filipino nation.

We owe a debt of gratitude to our countrymen from the cultural communities. Through the centuries their customs, languages, and noble spirit have contributed to the development of our national character. As we gain greater understanding of these cultures, we can only take greater pride in the remarkable richness of our Filipino heritage.

For these reasons, it is imperative that the languages and traditions of the Filipino cultural communities be preserved. This book, in the language of a cultural community, is intended to assist in that preservation. It is designed to build reading and comprehension skills and to expand knowledge through the medium of the reader's own language. This first language approach to learning builds pride in the mother tongue and makes reading a rewarding experience. The skills and confidence thus acquired help equip the reader to pursue further education in the national language.

The Department of Education, Culture and Sports is pleased to introduce this book, the most recent in a series designed to promote literacy in the cultural communities. In serving these communities, the good of the entire nation is served.

RICARDO T. GLORIA
Secretary

Sa Muna Kagi

Diyà siini libelu, duen sa medoo upama meikagi diyà sa telu balangan kagi. Duen sa kagi Cotabato Menubù owoy sa kagi Filipino owoy sa kagi Inglis ma.

Eg-ugpà sa etaw Cotabato Menubù diyà Sultan Kudarat diyà Mindanaw. Salagsà owoy telu ngibu sa kedoo etaw kéen egpeketiig diyà siini balangan kagi. Nesetepeng sa ligeng di diyà sa kagi Filipino, liyu daa sa telu titik. Sa Menubù titik p, nesesapag diyà sa Inglis titik f. Sa Menubù titik e, nesesapag diyà sa bawél diyà sa Inglis kagi *but*. Owoy sa Menubù titik é, nesesapag diyà sa bawél diyà sa Inglis kagi *let*. Diyà Menubù, duen ma sa tandà sa igtagped kagi owoy sa egoh-egoh di éhê ini i, - , amuk teliwadà sa kagi owoy éhê ini i, ` , amuk diyà sa tagpedan di.

Duen sa egoh di diyà siini libelu endà tigtu da meseunut sa kagi Menubù diyà sa kagi Filipino owoy sa kagi Inglis, enù ka amuk endà metudà sa kagi Filipino owoy sa kagi Inglis, iya sa kenà di endà meseunut da diyà sa kagi Menubù.

Tigtu miulan siini libelu ani hauwen sa etaw metolol temù sa kagi Menubù. Owoy iya ma, mekebulig siini libelu sa medoo etaw Menubù ani mekesabut da diyà sa Filipino owoy sa kagi Inglis ma. Megamit ma siini libelu diyà sa medoo kelasì sa kepetéel kebasa.

Medoo sa etaw migbulig egbael siini libelu, labi pa sa medoo etaw diyà sa menuwa Elem, Lebak, Sultan Kudarat. Sa medoo duma ké diyà sa Translators' Association of the Philippines ma sa miggalebek diyà sa kagi Filipino. Dodoo kinuwa ké anay sa medoo kagi dalem kedu diyà sa sebaen libelu diyà sa kagi Agutaynen.

Na amuk duen sa mepelumanan sa medoo kagi dalem siini libelu, mepion amuk ipetiig da diyà kenami.

Mr. and Mrs. Ross Errington
Summer Institute of Linguistics
Nasuli, Malaybalay
8700 Bukidnon

Preface

In this book, there are many examples of speaking in three languages. There are Cotabato Manobo words and Filipino words and also English words.

The Cotabato Manobo people live in Sultan Kudarat, Mindanao. There are about 13,000 people who speak this language. The language is pronounced the same as Filipino, except for three letters. The Manobo letter *p* is pronounced similar to the English letter *f*. The Manobo letter *e* is pronounced similar to the vowel in the English word *but*. The Manobo letter *é* is pronounced similar to the vowel sound in the English word *let*. Glottal stop is written in Manobo as - between some syllables and ' at the end of a word.

There are times in this book when the words do not follow exactly the words in Manobo, especially when the Filipino and English words would not be natural. Instead we tried to make the words natural when the meaning was the same.

This book is really valuable so that people will see how beautiful the Manobo language is. Also, this book can help the Manobo people to be able to converse in Filipino and English. This book will also be used in the classes for fluent reading.

Many people helped in making this book, especially the people in the town of Elem, Lebak, Sultan Kudarat. Our co-workers in the Translators Association of the Philippines also worked on the Filipino words. But we originally got the expressions from a phrase book in the Agutaynen language.

Now if there is anyone who has a correction to make in this book, it is good if they will let us know.

Mr. and Mrs. Ross Errington
Summer Institute of Linguistics
Nasuli, Malaybalay
8700 Bukidnon

Paunang Salita

Ang librong ito ay may tatlong salita. Ito ay ang Cotabato Manobo, Filipino, at Ingles na salita.

Ang mga tao na nagsasalita ng Cotabato Manobo ay nakatira sa Sultan Kudarat, Mindanao. Umaabot sila ng 13,000.

Ang bigkas ng kanilang salita ay kagaya ng Filipino maliban sa tatlong titik. Ang p ay kagaya ng titik na f sa Ingles. Ang e ay kagaya ng patinig sa salitang Ingles na *but*. At ang é ay kagaya ng patinig sa salitang Ingles na *let*. Ang gitling ay ginagamit sa gitna ng dalawang patinig at ang kudlit ay ginagamit sa katapusan ng salita.

Maaring ang mga pangungusap sa Filipino at Ingles ay hindi na katumbas ng Cotabato Manobo, ngunit kung ano ang naibigay iyon ang likas na pagsasalita ng isang wika.

Ito ay mahalaga dahil malalaman natin ang kagandahan ng wika ng Cotabato Manobo. At matutulungan ang Cotabato Manobo na makipag-usap sa Filipino at Ingles. Magagamit din ito para mapaghusay pa ang pagbasa.

Maraming tao ang nagtulong-tulong na gawin ang librong ito, lalo na sa Elem, Lebak, Sultan Kudarat. Katulong din ang kamanggagawa na nasa Translators Association of the Philippines na siyang nagsalin sa Filipino. Karamihan nito ay kinuha sa librong Agutaynen. Kung mayroon kayong itutuwid sa librong ito, makabubuting ipaalam sa amin.

Mr. and Mrs. Ross Errington
Summer Institute of Linguistics
Nasuli, Malaybalay
8700 Bukidnon

Table of Contents

	lapin
Kesebugaay	2
Kelengen	4
Sa keolom diyà sa magtu egkilalaan	6
Sa malayan	10
Keseolomoy sa medoo loyuk	12
Kekaen	14
Keinau kagi etaw	16
Kebeli owoy kepegeni	18
Kelulan owoy sa keedà	22
Kebaelan sa gai	26
Linadu	28
Diyà sa pengagian	32
Medoo sulat	34
Igsà owoy sagbì	36
Medoo sugù	40
Setawitay	42
Medoo etaw	44
Sa langun taman lawa etaw	50

Table of Contents

Medoo bunga't kayu	54
Medoo pinengalap	56
Kalni	62
Inemen	62
Tigol diyà dalesan	64
Hinagtay owoy uled tanà	66
Medoo eglébéd-lébéd owoy eglayang-layang	68
Agdaw owoy sigep	70
Kagi denu gai	72
Denu sa ulas	74
Agdaw diyà sa padian	74
Kebilang	76
Bukabulali	82

**Kesebugaay
Greetings
Pagsalubong**

COTABATO MANOBO

Kesebugaay

1. Keduwan ko ya?
2. Keduwan yu ya?
3. Angayan ko ya?
4. Angayan yu ya?
5. Dahiya daa.
6. Mangay a diyà
keniyu.
7. Mepion magtu simag.
8. Mepion nekebugsang.
9. Mepion mehapun.
10. Mepion sigep.

ENGLISH

Greetings

1. Where are you coming from?
(singular)
2. Where are you coming from?
(plural)
3. Where are you going? (singular)
4. Where are you going? (plural)
5. Over there.
6. I am going to your (place).
7. Good morning.
8. Good noon.
9. Good afternoon.
10. Good evening.

FILIPINO

Pagsalubong

1. Saan ka galing?
2. Saan kayo galing?
3. Saan ka pupunta?
4. Saan kayo pupunta?
5. Diyan lang.
6. Pupunta ako sa inyo.
7. Magandang umaga.
8. Magandang tanghali.
9. Magandang hapon.
10. Magandang gabi.

COTABATO MANOBO

Kelengen

1. Kaini a!
2. Lagbas ka!
3. Kuna mabes!
4. Gemow ka.
5. Ugsad ka./Penuu ka.
6. Muna a dé diyà
keniyu.
7. Salidan ku dé kiyu.
8. Lumikù a dé.
9. Mipanaw ki dé.
10. Dutu a dé.
11. Mesehaa ki pa kani.

ENGLISH

Visiting

1. Hello! (call at door)
2. Come in!
3. So, it's you! (sg.)
4. Come on up.
Come inside.
5. Sit down.
6. I'll go ahead of
you.
7. I'll be going now.
8. I'm going home
now.
9. Let's go now.
10. Good bye.
11. See you later.

FILIPINO

Pagdalaw

1. Tao po!
2. Tuloy!
3. Ikaw pala!
4. Umakyat ka.
Tuloy ka.
5. Maupo ka.
6. Mauuna na ako
sa inyo.
7. Aalis na ako.
8. Uuwi na ako.
9. Tayo na.
10. Babay.
11. Hanggang sa muli.

COTABATO MANOBO

Sa keolom diyà sa magtu egkilalaen

1. Ngadan sa ngadan ko?
2. Aken si _____.
3. Ngadan sa tigtu kenà ko egoh anay?
4. Kenà ko eg-ugpà ini egoh?
5. Keduwan ko ya?
6. Mebaluy pa amuk buligi ko aken?
7. Ngadan sa kenà ku mulig keniko?
8. Eglengen a daa.
9. Magtu ka daa egtebow?
10. Hoò, migtebow a dé egoh neagdaw kedu Manilà dò.

ENGLISH

What to say to people you meet

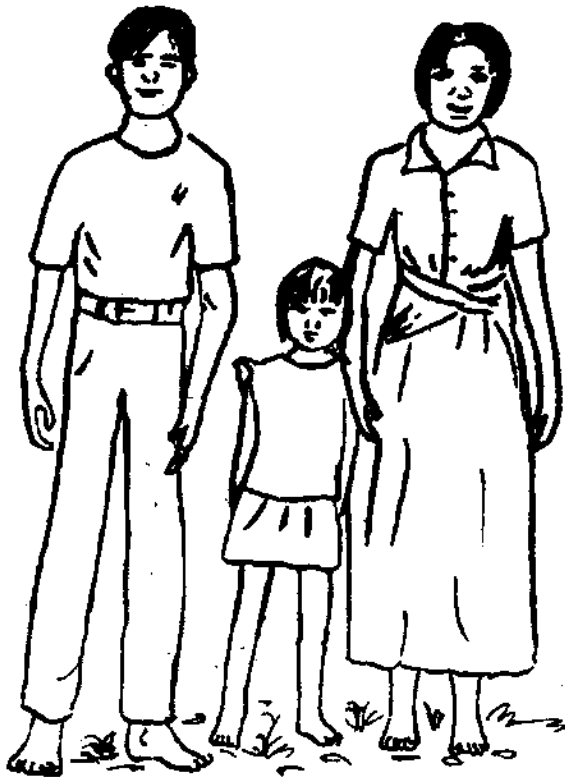
1. What is your name?
2. I am _____.
3. Where are you from?
4. Where do you live now?
5. Where are you coming from?
6. Can you help me?
7. What can I do for you?
8. I just came to visit.
9. Have you just arrived?
10. Yes, I came just yesterday from Manila.

FILIPINO

Sa pagsalubong sa dumarating

1. Ano ang pangalan mo?
2. Ako si _____.
3. Taga saan ka ba?
4. Saan ka nakatira ngayon?
5. Saan ka galing?
6. Pakitulungan mo nga ako.
7. Ano ang maipaglilingkod ko sa iyo?
8. Dumadalaw lang ako.
9. Kararating mo lang ba?
10. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Maynila.

**Sa malayan
The family
Ang mag-anak**

COTABATO MANOBO

Sa malayan

1. Nehagtay doo sa emà ko?
2. Enù, dodoo sa inay ku nematay dé egoh muna palay.
3. Pila yu setelehadiyay?
4. Walu ké setelehadiyay.
5. Kuna sa lebi lawa inanak?
6. Beken, aken sa kinehonon.
7. Pila gepalay ka dé?
8. Telu pulù gepalay a dé.
9. Düen pa sawa ko?
10. Pila sa kedoo anak yu?
11. Lima dé. Duwa bayi owoy telu maama.

ENGLISH

The family

1. Is your father still living?
2. Yes, but my mother is already dead. She died last year.
3. How many brothers and sisters do you have?
4. There are eight children in our family.
5. Are you the eldest?
6. No, I am the youngest.
7. How old are you?
8. I'm thirty years old now.
9. Are you married?
10. How many children do you have?
11. Five. Two girls and three boys.

FILIPINO

Ang mag-anak

1. Buhay pa ba ang tatay mo?
2. Oo, pero patay na ang nanay ko. Noon pang isang taon.
3. Ilan kayong magkakapatid?
4. Walo kaming magkakapatid.
5. Ikaw ba ang panganay?
6. Hindi, ako ang bunso.
7. Ilang taon ka na?
8. Tatlung taon na ako.
9. May asawa ka ba?
10. Ilan ang anak ninyo?
11. Lima. Dalawang babae at tatlong lalaki.

COTABATO MANOBO

Keseolomoy sa medoo loyuk

1. Mepion eg-ugpaan sa menuwa yu.
2. Meiyap a dini.
Melanìh.
3. Nelayam ka eg-ilegà.
4. Tigtu mepion egkaenen iya wé.
5. Tigtu metiig ka eg-ikagi Inglis.
6. Mepion sa anak ko.
Megebù ma!
7. Mebaluy pa amuk tuladen ku kiyu?
8. Ipeuwit ku daa diyà keniyu.
9. Kelukuy a eg-inau sa niyu kagi.
10. Mepion/ Salamat.

ENGLISH

Speaking with friends

1. Your place is a nice place to live.
2. I like it here. It's peaceful.
3. You are a good cook.
4. That meal was delicious.
5. You speak English well.
6. Your child is beautiful. So healthy!
7. May I take your picture?
8. I will send it to you.
9. I would like to learn your language.
10. Thank you.

FILIPINO

Pakikipag-usap sa kaibigan

1. Magandang tirahan ang iyong lugar.
2. Gusto ko rito. Tahimik.
3. Mahusay kang magluto.
4. Napakasarap ng niluto mo.
5. Mahusay kang mag-Ingles.
6. Maganda ang iyong anak. Napakalusog!
7. Puwede ko ba kayong kunan ng larawan?
8. Ipapadala ko na lang sa inyo.
9. Nais kong matutunan ang salita ninyo.
10. Salamat po.

COTABATO MANOBO

Kekaen

1. Egpeketues a dé.
2. Kumaen ki dé.
3. Pepion ko sa kekaen
ko, yaka
egkemalaan na.
4. Mebengi tigtu siini
kaenen. Mealas-
alas ma.
5. Uman ka pa kuwa.
6. Meked a dé.
Nebesug a dé.
7. Diisek daa sa
kinaen ko!
8. Temù ka anì ,
kumegebù ka.
9. Enget dé. Tigtu a
dé nebesug.
10. Begayan a pa sa
wayeg.

ENGLISH

Eating

1. I'm hungry.
2. Let's eat now.
3. Eat well, don't be shy.
4. This is delicious.
It's a little peppery.
5. Take some more.
6. I can't.
I'm full.
7. You ate so little!
8. Take some more so you'll get fat.
9. That's enough. I'm really full.
10. Please give me some water (to drink).

FILIPINO

Pagkain

1. Gutom na ako.
2. Kumain na tayo.
3. Kumain kang mabuti; huwag kang mahiya.
4. Ang sarap nito!
Maanghang-
anghang.
5. Kumuha ka pa.
6. Ayaw ko na.
Busog na ako.
7. Kaunti lang ang kinain mo!
8. Dagdagan mo pa para tumaba ka.
9. Tama na iyan. Busog na busog na ako.
10. Pahingi nga po ng tubig.

COTABATO MANOBO

Keinau kagi etaw

1. Metiig ka pa sa kagi Pilipino?
2. Egpeketiig a doo tukééy.
3. Egpekeikagi a doo tukééy.
4. Ngadan sa _____ diyà sa niyu kagi?
5. Ngadan ini i diyà sa niyu kagi?
6. Egkетиigan ko pa sa inikagi ku?
7. Endà, ikagi ko dema.
8. Pelénég ko hih.
9. Eg-inauwan ku pelawà sa kagi Pilipino.
10. Nesugat pa iya wé?

ENGLISH

Language learning

1. Do you know how to speak Filipino?
2. I can understand a little.
3. I can speak it a little.
4. What is _____ in your language?
5. What's the name for this in your language?
6. Did you understand what I said?
7. No, please repeat it.
8. Slowly please.
9. I am still learning how to speak Filipino.
10. Is that correct?

FILIPINO

Pag-aaral ng wika

1. Marunong ka bang mag-Filipino?
2. Nakakaintindi ako nang kaunti.
3. Nakakapagsalita ako nang kaunti.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?
5. Ano ang tawag nito sa inyong salita?
6. Naintindihan mo ba ang aking sinabi?
7. Hindi, pakiulit.
8. Dahan-dahan po.
9. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Filipino.
10. Tama ba iyan?

COTABATO MANOBO

Kebeli owoy kepegeni

1. Pila sa sakamitelu siini tila?
2. Tigtu mapulù!
Mebaluy pa amuk kulangan?
3. Endà ma milagà di.
4. Pila sa uyot ko?
5. Mebaluy pa amuk epat pulù daa?
6. Na. Pila kamitelu sa kuwaen ko?
7. Meiyap ka pa meli sa ikam?
8. Mepion ini i.
Binaelan belad.
9. Ngadan migbael iya wé?
10. Aken. Tinulù i Inay aken.

ENGLISH

Buying and bargaining

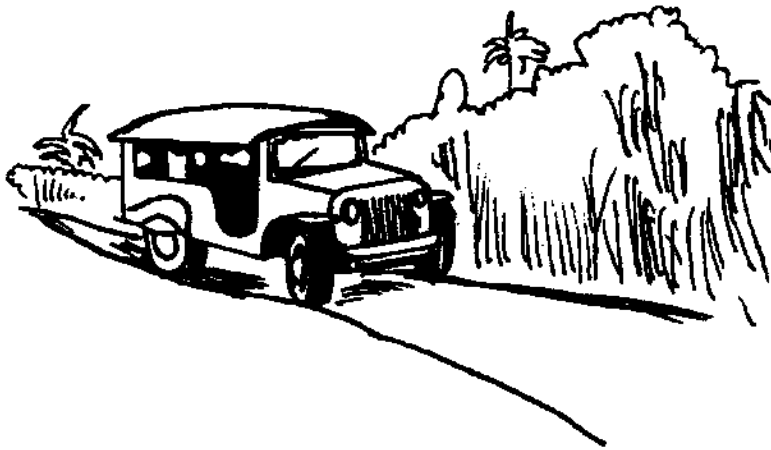
1. How much is a meter of this cloth?
2. So expensive! Can it be discounted?
3. That's cheap already.
4. How much do you want for it?
5. How about forty (pesos)?
6. Okay. How many meters do you want?
7. Would you like to buy a sleeping mat?
8. This one is nice. It's handmade.
9. Who made it?
10. I did. My mother taught me how.

FILIPINO

Pagbili at pagtawad

1. Magkano ang isang metro ng telang ito?
2. Ang mahal naman! Puwede bang matawaran?
3. Mura na iyan.
4. Magkano ang gusto mo?
5. Puwede bang kuwarenta na lang?
6. Sige. Ilang metro ang kukunin mo?
7. Gusto mo bang bumili ng banig?
8. Maganda ito. Gawa sa kamay.
9. Sino ang gumawa niyan?
10. Ako. Tinuruan ako ng nanay ko.

**Kelulan owoy sa keedà
Cargo and transportation
Pagkakarga at pagsakay**

COTABATO MANOBO

Kelulan owoy sa keedà

1. Mangay ka dutu
Dabaw dò?
2. Enù, ngadan sa
edaa ku mangay
dutu?
3. Edà ka siedò bus.
4. Munut yu kenak.
5. Aken dé sa umuwit
sa langun taman
yu.
6. Ulan dé, duen dé
sa umuwit.
7. Tangtang ko siedò
sebaen. Aken dé
sa umuwit.
8. Pila langun ini i?
9. Tigtu mapulù.
Ungayà ku epat
pilak daa.
10. Tigtu mebegat!
Hiduwi ko dé
aken.

ENGLISH

Cargo and transportation

1. Are you going to Davao?
2. Yes, what do I take to get there?
3. You take that bus.
4. Follow me.
5. I will carry your cargo.
6. Never mind, there is already someone to carry it.
7. Just leave that one. I will carry it.
8. How much for all this?
9. So expensive! How about four pesos?
10. But this is so heavy! Have a heart.

FILIPINO

Pagkakarga at pagsakay

1. Pupunta ka ba sa Davao?
2. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon?
3. Sumakay ka sa bus na iyon.
4. Sumunod kayo sa akin.
5. Ako na ang magdadala ng kargada ninyo.
6. Huwag na lang, may magdadala na.
7. Iwan mo ang isang iyan. Ako na ang magdadala.
8. Magkano ang lahat ng ito?
9. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.
10. Ang bigat-bigat naman! Maawa ka sa akin.

COTABATO MANOBO

11. Kenà sa medoo
edip mangay
Isulan?
12. Dutu pelà, dodoo
mepion pa edà
ka diyà sa
telaysikol.
13. Pila keulas
eg-ipawanen?
14. Mepion amuk
umuwit ki pa sa
legà?
15. Endà, medoo sa
mebeli ko diyà
kalasada.
16. Edà yu dé. Itagù
ku sa kalga yu
diyà lekeatas.
17. Pila sa naken
sukay lapeg sa
medoo kalga ku?
18. Ngadan sa kenà
ko tumenà?
19. Sa padian.
20. Duwa pulù pilak
daa.

ENGLISH

11. Where are the jeepneys going to Isulan?
12. Over there, but it's better to take a tricycle.
13. How many hours does the trip take?
14. Do we need to take something to eat?
15. No, you can buy a lot of things along the way.
16. Get on. I will put your cargo on top.
17. How much is the fare for myself and the cargo?
18. Where will you get off?
19. At the market.
20. Twenty pesos only.

FILIPINO

11. Nasaan ang mga dyip papunta sa Isulan?
12. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay ka sa traysikel.
13. Ilang oras ang biyahe?
14. Kailangan bang magdala tayo ng baon?
15. Hindi, marami kang mabibili sa daan.
16. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw.
17. Magkano ang aking pasahe pati ang kargada ko?
18. Saan ka bababa?
19. Sa palengke.
20. Bente pesos lang.

COTABATO MANOBO

Kebaelan gai

1. Mepion owoy endà
dé eg-udan di.
2. Megenaw amuk
eg-udan.
3. Temù egkelamag enù
ka duen sa
bagiyu dutu
Cotabato dò.
4. Medoo sa libutà
diyà dalan enù
ka sasang udan dé.
5. Tigtu meleges sa
udan egoh
neagdaw.
6. Nekeenaw a danà
sa kilat egoh sigep.
7. Tigtu meedup danà
di sasang
pengagdaw ini
egoh.
8. Meedup dini dodoo
megenaw takà diyà
getan.

ENGLISH

The seasons

1. It's good that it's no longer raining.
2. It's cold when it rains.
3. It's very windy because there's a typhoon in Cotabato.
4. The road is muddy because it's rainy season.
5. It rained very hard yesterday.
6. I woke up because of the thunder last night.
7. It's very hot because it's dry season.
8. It's hot here, but it's always cool in the mountains.

FILIPINO

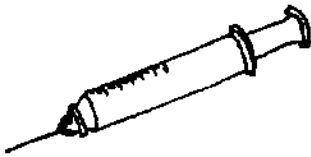
Kalagayan ng panahon

1. Mabuti at hindi na umuulan.
2. Maginaw kung umuulan.
3. Masyadong mahangin dahil may bagyo sa Cotabato.
4. Maputik ang daan dahil tag-ulan.
5. Napakalakas ng ulan kahapon.
6. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
7. Napakainit dahil tag-init na ngayon.
8. Mainit dito, pero laging maginaw sa bundok.

COTABATO MANOBO

Linadu

1. Duen linadu ko?
2. Duen linadu ku.
3. Angay ka duktul dò.
4. Ngadan sa kenà duktul?
5. Ngadan sa niko egtugedamen?
6. Mesakit sa ulu ku.
7. Migsuwah a egoh sigep.
8. Eg-ayungen a owoy meedup sa lawa ku.
9. Egkegenaw a kéén.
10. Inem ko siini bulung uman nekebugsang.

ENGLISH

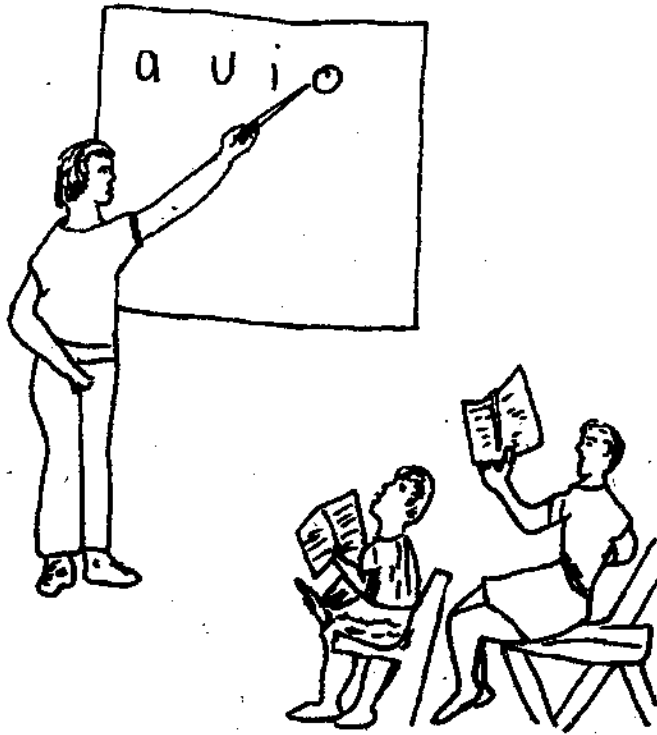
Sickness

1. Are you sick?
2. I am sick.
3. Go to the doctor.
4. Where is there a doctor?
5. Tell me how you feel.
6. I have a headache.
7. I vomited last night.
8. I feel dizzy and have a fever.
9. I think I have malaria.
10. Take this medicine every noon.

FILIPINO

Karamdaman

1. May sakit ka ba?
2. May sakit ako.
3. Pumunta ka sa doktor.
4. Saan ba may doktor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?
6. Masakit ang aking ulo.
7. Nagsuka ako kagabi.
8. Nahihilo ako at may lagnat.
9. May malaria yata ako.
10. Inumin mo ang gamot na ito tuwing tanghali.

Diyà sa pengagian

At school

Sa paaralan

COTABATO MANOBO

Diyà sa pengagian

1. Dineg-dineg yu
pelawà mepion.
2. Sagbii yu sa igsà.
3. Petaled yu sa
kebasa yu.
4. Basa yu diyà sa
penemdem yu daa.
5. Duli yu inauwi ini i.
6. Umigsà a, sagbi yu.
7. Pehagtaw yu sa
belad yu amuk
netiigan yu sa
sagbi yu.
8. Petaled ko. Endà
egdinegen ké duu.
9. Nesugat.
10. Neamu.

ENGLISH

At school

1. Listen first.
2. Answer the question.(pl)
3. Read aloud.(pl)
4. Read silently.
5. Study this again.
6. I'll ask a question, you answer.
7. Raise your hand if you know the answer.
8. Speak louder. We can't hear you.
9. Right.
10. Wrong.

FILIPINO

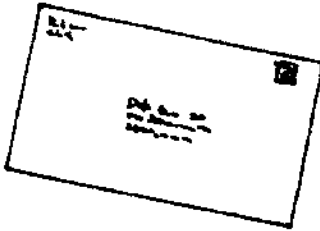
Sa paaralan

1. Makinig muna kayo.
2. Sagutin ninyo ang tanong.
3. Basahin ninyo nang malakas.
4. Basahin ninyo nang tahimik.
5. Pag-aralan ninyo itong muli.
6. Magtatanong ako, sagutin ninyo.
7. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.
8. Lakasan mo. Hindi namin marinig.
9. Tama.
10. Mali.

COTABATO MANOBO

Medoo sulat

1. Pesagbay ko pa aken sa niko bulpin dalut.
2. Peuwit a sa sulat diyà sa inay ku.
3. Ungayà ku sa kalatas, sedeketen, owoy subeli.
4. Pilmawi ko pa ini i.
5. Peuwiti ko pa siini sulat.
6. Pebili ko aken sa duwa igpedeket tigsepilakay.
7. Kenà di mebaluy peuwitan ku sa tiligelama?

ENGLISH

Letters

1. Please lend me your pen for a moment.
2. I will send a letter to my mother.
3. I need paper, stamps, and an envelope.
4. Please sign here.
5. Mail this letter.
6. Give me two one-peso stamps.
7. Where can one send a telegram?

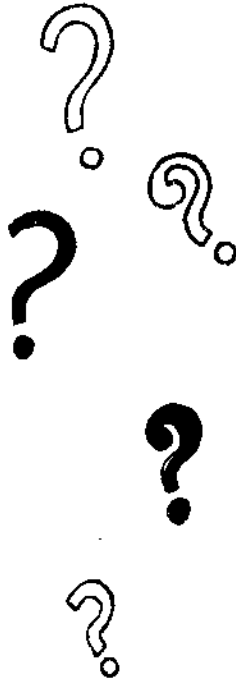
FILIPINO

Pagliham

1. Pahiram nga ng ballpen mo sandali.
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.
3. Kailangan ko ng papel, selyo, at sobre.
4. Pakipirma po dito.
5. Ihulog mo ang sulat na ito.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-pipiso.
7. Saan maaaring magpadala ng telegrama?

COTABATO MANOBO

Igsà owoy sagbi

1. Ngadan ini i?
2. Ngadan iya wé?
3. Ngadan edò é?
4. Épè iya wé pinsil?
5. Naken iya wé.
6. Nengan? Ngadan di?
Épè di?
7. Kenà? Maen di ya?
Nuenen iya wé?
8. Maen di ya endà?
9. Ngadan sa ungayà
ko?
10. Ngadan sa ungayà
ko?
11. Ngadan sa
egbaelan ko?
12. Endà duen di.
13. Ngadan sa duma
ko?
14. Endà duen di.
Aken daa.

ENGLISH

Questions and answers

1. What is this?
2. What is that?
3. What is that over there?
4. Whose pencil is that?
5. That's mine.
6. When? Who? Whose?
7. Where? Why? How?
8. Why not?
9. What do you want?
10. What do you need?
11. What are you doing?
12. Nothing special.
13. Who is your companion?
14. None. I am alone.

FILIPINO

Tanong at sagot

1. Ano ito?
2. Ano iyan?
3. Ano iyon?
4. Kaninong lapis iyan?
5. Akin iyan.
6. Kailan? Sino? Kanino?
7. Saan? Bakit? Papaano?
8. Bakit hindi?
9. Ano ang gusto mo?
10. Ano ang kailangan mo?
11. Ano ang ginagawa mo?
12. Wala naman.
13. Sino ang kasama mo?
14. Wala. Nag-iisa ako.

COTABATO MANOBO

15. Egkilalaen ko pa
sa kapitan siedò
baliyu?
16. Egkilalaen ku diyà
sa palas di daa.
17. Ngadan sa ngadan
di?
18. Endà metulengan
ku duu./
Nelipengan ku dé.
19. Endà metiigan ku
duu.
20. Endà metiigan ku
duu./ Enday.
21. Muni dé diyà
keniko.
22. Kenà di mebaluy
egpepion sa lilus?
23. Mebaluy pa unuti
ko aken?
24. Egkelakawan a.

ENGLISH

15. Do you know the captain of that village?
16. I know him by sight.
17. What is his name?
18. I don't remember./ I have forgotten.
19. I don't understand.
20. I don't know.
21. It's up to you.
22. Where can I get a watch repaired?
23. Would you please accompany me?
24. I'm in a hurry.

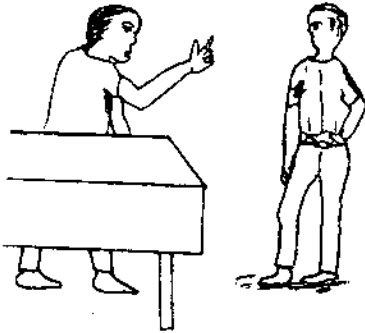
FILIPINO

15. Kilala mo ba ang kapitan ng barangay na iyon?
16. Kilala ko lang siya sa mukha.
17. Ano ang pangalan niya?
18. Hindi ko matandaan./ Nakalimutan ko na.
19. Hindi ko maintindihan.
20. Hindi ko alam./ Aywan ko.
21. Bahala ka na.
22. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?
23. Maaari bang samahan mo ako?
24. Nagmamadali ako!

COTABATO MANOBO

Medoo sugù

1. Angay ka dini.
2. Buligi ko aken.
3. Uwiti ko aken sa Coke.
4. Ukai ko sa pintuan.
5. Pintui ko sa tatawan.
6. Hediya ko dé.
7. Aken dé.
8. Dalut daa.
9. Duli ko sa inikagi ko.
10. Unut ka kenak.

ENGLISH

Commands

1. Come here.
2. Help me.
3. Bring me a Coke.
4. Open the door.
5. Close the window.
6. Never mind.
7. I'll do it.
8. Just a moment.
9. Please repeat what you said.
10. Come with me.

FILIPINO

Mga utos

1. Halika rito.
2. Pakitulungan mo ako.
3. Dalhan mo ako ng Coke.
4. Buksan mo ang pinto.
5. Sarhan mo ang bintana.
6. Bayaan mo na.
7. Ako na lang.
8. Sandali lang.
9. Pakiulit mo nga ang iyong sinabi.
10. Sumama ka sa akin.

COTABATO MANOBO

Setawitay

1. Ngadan egbaelan ko ya?
 - 1a. Eg-ugsad a.
 - 1b. Egsulat a sa gugud.
 - 1c. Egbasawen ku sa libelu.
 - 1d. Eglabung a.
 - 1e. Egpipian ku sa medoo ginis ku.
2. Angayan ko ya?
 - 2a. Mangay a pengagian dò.
 - 2b. Mangay a Lebak dò.
 - 2c. Mangay a lawa't wayeg dò.
3. Ngadan sa baelan ko dahiya?
 - 3a. Meli a sa manuk.
 - 3b. Dagangen ku sa kapi.
 - 3c. Memula a sa tinabel ku.
4. Nengan ko lumikù?
 - 4a. Lumikù a kani.
 - 4b. Lumikù a simag.
 - 4c. Lumikù a Sapetu.

ENGLISH

Conversations

1. What are you doing?
 - 1a. I'm sitting.
 - 1b. I'm writing a story.
 - 1c. I'm reading a book.
 - 1d. I'm cooking rice.
 - 1e. I'm washing my clothes.
2. Where are you going?
 - 2a. I'm going to school.
 - 2b. I'm going to Lebak.
 - 2c. I'm going to the river.
3. What will you do there?
 - 3a. I will buy a chicken.
 - 3b. I will sell coffee.
 - 3c. I will plant my vegetables.
4. When will you come back?
 - 4a. I will come back later.
 - 4b. I will come back tomorrow.
 - 4c. I will come back on Saturday.

FILIPINO

Pag-usap

1. Ano ang ginagawa mo?
 - 1a. Nakaupo ako.
 - 1b. Sumusulat ako ng kuwento.
 - 1c. Nagbabasa ako ng aklat.
 - 1d. Nagsasaing ako.
 - 1e. Naglalaba ako.
2. Saan ka pupunta?
 - 2a. Pupunta ako sa paaralan.
 - 2b. Pupunta ako sa Lebak.
 - 2c. Pupunta ako sa ilog.
3. Ano ba ang gagawin mo roon.
 - 3a. Bibili ako ng manok.
 - 3b. Magtitinda ako ng kape.
 - 3c. Magtatanim ako ng aking gulay.
4. Kailan ka umuwi?
 - 4a. Uuwi ako mamaya.
 - 4b. Uuwi ako bukas.
 - 4c. Uuwi ako sa Sabado.

COTABATO MANOBO

Medoo etaw

anak bayi

anak maama

balay

balu

batà

batà-batà

bayi

bébê

bébê

duma telehadiay

emà

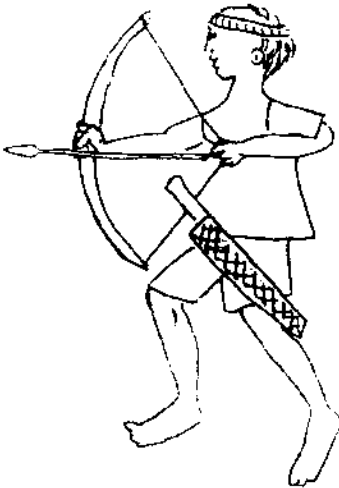
etaw

épél/ibò

hadi

inay

kakay

ENGLISH

People

daughter

son

fiancee

widow/widower

child

youth

female

grandchild

grandparent

relative

father

person

brother-in-law,
sister-in-law

younger brother/sister

mother

elder brother/sister

FILIPINO

Mga tao

anak na babae

anak na lalaki

nobyá

balo

bata

kabataan

babae

apo

lolo, lola

kamag-anak

ama, tatay, itay

tao

bayaw/hipag

totoy, ineng (specific)
nakababatang
kapatid

ina, nanay, inay

kuya, ate (specific)
nakatatandang
kapatid

COTABATO MANOBO

kenogon

kinohonon

kuntelà

lebì lawa

loyuk

maama

melaud

momò

nugangan

nugangan

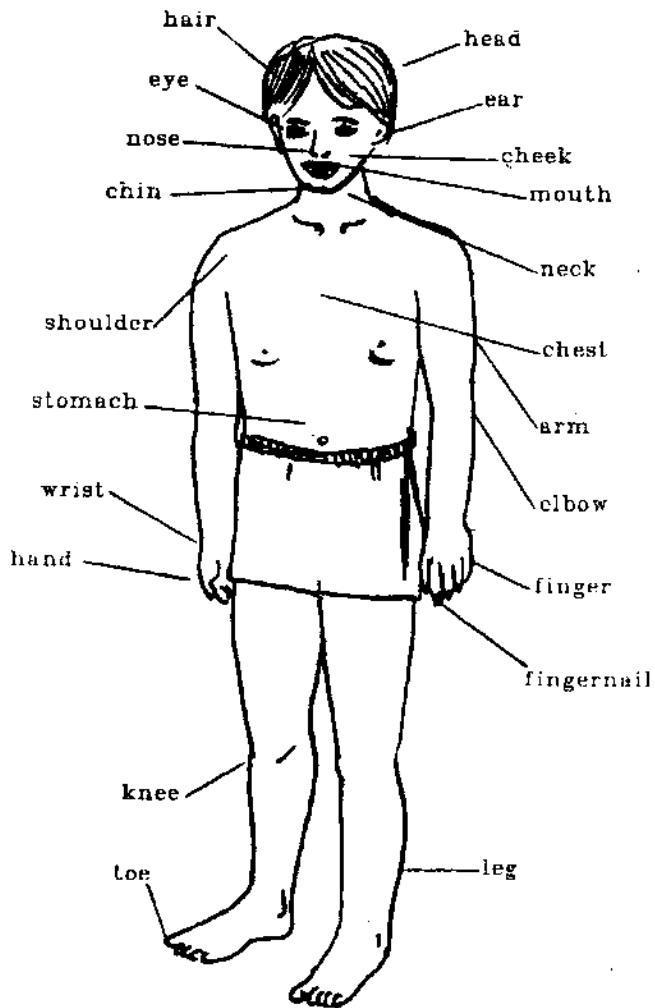
sawa

talingkupan

telehadi

ENGLISH**FILIPINO**

young woman (unmarried)	dalaga
youngest child	bunso
enemy	kaaway
eldest child	panganay
friend	kaibigan
male	lalaki
young man (unmarried)	binata
nephew/niece	pamangkin
son/daughter-in-law	manugang
parent-in-law	biyanan
husband/wife	asawa
townmate	kababayan
first cousin	pinsang buo

The body parts

COTABATO MANOBO

Sa langun taman lawa etaw

atay

bahà

balut ulu

bekeleng

belad

bubun

dilà

ebà

getek

gusuk

idung

iyug

kagpa

kemel

kilay

kilay

ENGLISH

FILIPINO

The body parts

Bahagi ng katawan

liver

atay

chin

baba

hair (head)

buhok

throat

lalamunan

arm

bisig

leg/ thigh

hita

tongue

dila

mouth

bibig

stomach

tiyan

rib

tadyang

nose

ilong

back

likod

chest

dibdib

finger

daliri

face

mukha

forehead

noo

COTABATO MANOBO

lieg

lisen

lulud

mata

ngipen

pedu

pelula

pengemù

pusung

siku

sulu

takem lisen

telinga

tigbakal

tuelan

ENGLISH

neck
leg--lower
knee
eye
teeth
gall bladder
shoulder
hand
heart
elbow
nail
feet
ear
thumb
bone

FILIPINO

leeg
binti
tuhod
mata
ngipin
apdo
balikat
kamay
puso
siko
kuko
paa
tainga
hinlalaki
buto

COTABATO MANOBO

Medoo egbunga't kayu

agit

badak

bayabas

belangas

bukadu

gimas

kalamunding

lepò

manggà

nanas

pegà

saging

sitelus

tepayà

ENGLISH

Fruit trees

coconut--young
jackfruit
guava
rambutan
avocado
bread fruit
kalamansi
coconut
mango
pineapple
pomelo
banana
orange
papaya

FILIPINO

Mga bungang kahoy

buko, mura
langka
bayabas
rambutan
abokado
rimas
kalamansi
niyog
mangga
pinya
suha
saging
dalanghita
papaya

COTABATO MANOBO

Medoo pinengalap

bawang

belotung

dobung

giya

kamantis

kangkong

kasilà

katilà

katilà kayu

kelang

labù

lansunà

ENGLISH

Vegetables

garlic
mung beans
bamboo shoots
ginger
tomato
swamp cabbage
red pepper
sweet potato
cassava
corn
squash--white
onion

FILIPINO

Mga gulay

bawang
munggo, balatong
labong
luya
kamatis
kangkong
sili
kamoteng baging
kamoteng káhooy
mais
upo
sibuyas

COTABATO MANOBO

lindeg

lipuliyu

ludeng

paku

pitsay

puliya

pusù saging

putù

segutung

seloyut

tapasal

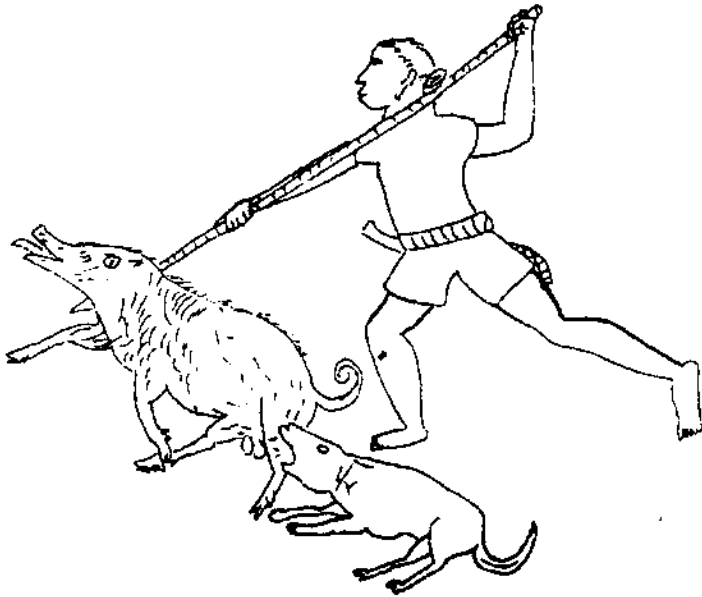
ENGLISH

spinach
cabbage
taro
fern
pechay
balsam apple, bitter
 melon
banana blossom
beans--long
eggplant
okra
squash--yellow

FILIPINO

alugbati
repolyo
taro
pako
petsay
ampalaya
puso ng saging
sitao, sitaw
talong
okra
kalabasa

**Kalni
Meat
Karne**

COTABATO MANOBO

Kalni

kalni babuy

kalni manuk

kalni petudiyal

kalni sapi

kiyumang/kelegpang

pangus

sedà

seladeng

tinggalung

ubal

Inemen

kapi

gatas

giya

meemis

tsa

ENGLISH

Meat

pork
chicken
duck
beef
crab
dried fish
fish
deer
wild dog
monkey

Beverages

coffee
milk
ginger tea
sugar
tea

FILIPINO

Karne

karneng baboy
karneng manok
karneng pato
karneng baka
alimasag
daing, tuyo
isda
usa
asong gubat
matsing/tsonggo

Inumin

kape
gatas
salabat
asukal
tsa, tsaa

COTABATO MANOBO

Tigol diyà dalesan

bankù

basù

bilu

dananan

gelat

kaban

kalà

kelu

kuden

kulagbu

ikam

iluh

lamisan

pegenos

pelanggana

salidut

ENGLISH**FILIPINO****Household
implements****Mga kagamitan sa
bahay**

chair/ bench

bangko

glass

baso

plate

plato

pillow

unan

knife

kutsilyo

chest

kahon

frying pan

kawali

long knife

tabas

cooking pot

kaldero

mosquito net

kulambo

mat

banig

ladle

sandok

table

mesa, hapag

broom

walis

basin/tub

palanggana

spoon

kutsara

COTABATO MANOBO

Hinagtay owoy uled tanà

babuy

bakbak

bitog

bau

ebos

kalabaw

kudà

manuk

miyong

piyak

sapi

tektek

tuyang

ubal

uled

umelen

ungeh

usa

ENGLISH**FILIPINO****Animals****Mga hayop**

pig	baboy
frog	palaka
tadpole	kiti-kiti
turtle	pagong
rooster	tandang
carabao	kalabaw
horse	kabayo
chicken	manok
cat	pusa
chick	sisiw
cow	baka
lizard	butiki
dog	aso
monkey	matsing, unggoy
snake	ahas
hen	inahing manok
mouse, rat	daga
deer	usa

COTABATO MANOBO

Medoo eglébéd-lébéd owoy eglayang-layang

ipes
kalibangbang
ketot
konok
kopoh
kutu
langaw
laylay
limegu
sonam
tebulegan
tegenek, lipet
tepidut
tepilak
tungtung

ENGLISH

Insects

cockroach
butterfly
grasshopper
termite
spider
louse, lice
fly
cicada
worm
ant
bee
mosquito
dragonfly
centipede
firefly

FILIPINO

Mga Insekto/kulisap

ipis
paru-paro
tipaklong
anay
gagamba
kuto
langaw
kuliglig
uod, bulati
langgam
bubuyog
lamok
tutubi
alupihan
alitaptap

COTABATO MANOBO

Agdaw owoy sigep

1. ini egoh di,
siini sigep
2. egoh neagdaw, egoh
na sigep
3. egoh mapun neagdaw
4. simag, sigep simag

5. egoh duwa dé agdaw
6. egoh duwa dé sigep
7. lapus
8. magtu simag
9. nekebugsang
10. mehapun
11. eleden agdaw
12. egtagkup
13. sigep

14. teliwadà sigep

ENGLISH

Day and night

1. today, tonight
2. yesterday, last night
3. yesterday afternoon
4. tomorrow, tomorrow night
5. day before yesterday
6. night before last
7. dawn
8. morning
9. noon
10. afternoon
11. sunset
12. twilight
13. evening
14. midnight

FILIPINO

Araw at gabi

1. ngayon, mamayang gabi
2. kahapon, kagabi
3. kahapon ng hapon
4. bukas, bukas ng gabi
5. kamakalawa
6. kamakalawa ng gabi
7. madaling-araw
8. umaga
9. tanghali
10. hapon
11. paglubog ng araw
12. agaw-dilim
13. pagkalipas ng dilim, gabi
14. hating-gabi

COTABATO MANOBO

Kagi Denu Gai

1. egoh giina
2. ini egoh di
3. siini magtu simag
4. siini mapun
5. igkani
6. sakapadian
7. segebulan
8. segepalay
9. sebaen agdaw
10. uman agdaw
11. egoh segepalay dè
12. siini palay
13. segepalay pa

ENGLISH

Time expressions

1. a while ago
2. now
3. this morning
4. this afternoon
5. later today
6. one week
7. one month
8. one year
9. someday
10. every day
11. last year
12. this year
13. next year

FILIPINO

Panahon

1. kanina
2. ngayon
3. ngayong umaga
4. ngayong hapon
5. mamaya
6. isang linggo
7. isang buwan
8. isang taon
9. balang-araw
10. araw-araw
11. nakaraang taon
12. ngayong taong ito
13. sa susunod na taon

COTABATO MANOBO

Denu sa ulas

1. Ngadan sa ulas umedung sa miting?
2. Alas siyow magtu simag. Ala una nekebugsang. Alas duwa owoy tengà mapun.
3. Ngadan ulas dé?
4. Nekesaip yu dé.

Agdaw diyà sa padian

Akad

Isenin

Salasa

Aleba

Kamis

Diyamat

Sapetu

ENGLISH

Time

1. What time does the meeting start
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
At 2:30 pm.
3. What is the time?
4. You're late.

Days of the week

Sunday
Monday
Tuesday
Wednesday
Thursday
Friday
Saturday

FILIPINO

Pagsasabi ng oras

1. Anong oras magsisimula ang pulong?
2. Alas nuebe ng umaga. Ala-una ng hapon.
Alas-dos y medya ng hapon.
3. Anong oras na?
4. Huli na kayo.

Araw na linggo

Linggo
Lunes
Martes
Miyerkoles
Huebes
Biyernes
Sabado

COTABATO MANOBO

Kebilang

sebaen

duwa

telu

epat

lima

enem

pitu

walu

siyow

sepulù

duwa pulù

telu pulù

siyow pulù

melatuh, megatus

sengibu

selagsà

ENGLISH

Counting

one
two
three
four
five
six
seven
eight
nine
ten
twenty
thirty
ninety
one hundred
one thousand
ten thousand

FILIPINO

Pagbilang

isa
dalawa
tatlo
apat
lima
anim
pito
walo
siyam
sampu
dalawampu
tatlumpu
siyamnapu
isang daan
isang libo
isang laksa

COTABATO MANOBO

muna

keduwa

ketelu

keepat

segulé

duwa gulê

telu gulê

mesagkat

singgulééy

takà

sigel

ENGLISH

first
second
third
fourth
once
twice
three times
often
seldom
always
sometimes

FILIPINO

una
ikalawa, pangalawa
ikatlo, pangatlo
ika-apat, pang-apat
minsan
dalawang beses
tatlong beses/ulit
madalas
bihira
lagi
paminsan-minsan

Bukabulali

Vocabulary

Bokabularyo

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
agdaw	araw	day
agit	buko, mura	coconut (young)
amuk	kung	if
ani	para, upang	so that
anak	anak	child
angay	punta	go
atay	atay	liver
bébê	lolo, lola	grandparent
bébê	apo	grandchild
babuy	baboy	pig, pork
badak	langka	jackfruit
baclan	gagawin	will do
bagiyu, sepuk	bagyo	typhoon
buhà	baba	chin
bakbak	palaka	frog
balay	nobyà	fiancee
baliyu	barangay	village
balu	balo	widow, widower
balut ulu	buhok	hair (head)
bankù	bangko	chair, bench
basù	baso	glass
basa	basahin	read
batà	bata	child
bata-batà	kabataan	youth

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
bau	pagong	turtle
bawang	bawang	garlic
bayabas	bayabas	guava
bayi	babae	woman
bekeleng	lalamunan	throat
beken	hindi	no, wrong
belad	kamay, bisig	hand, arm
belangas	rambutan	rambutan
belotung	munggo, balatong	mungo beans
bilu, lampay	plato	plate
bitog	kiti-kiti	tadpole
bubun	hita	leg, thigh
bukadu	abokado	avocado
buligi	pakitulungan	help
bulpin	ballpen, bolpen	pen
bulung	gamot	medicine
bus	bus	bus
daa	lang	only
dagangan	magtitinda	will sell
dahiya	diyan	there
dalan	daan	road
dalesan	bahay	house
dalut	sandali	for a moment

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
danà	dahil	because of
dananan	unan	pillow
dema	naman	again
denu	tungkol	concerning
diisek	kaunti	little
dilà	dila	tongue
dineg-dineg	makinig	listen
dini	dito	here
diyà	sa	to, from, at
dobung	labong	bamboo shoots
dodoo	pero	but
duen	may	there
duktul	doktor	doctor
dulì	ulit	repeat
duma	kasama	companion
dutu	doon	there
ebà	bibig	mouth
ebos	tandang	rooster
edà	sakay	to board
edip	dyip	jeep
eg-ayungen	nahihilo	to feel dizzy
eg-ikagi	magsalita	to speak
eg-ilegà	magluto	to cook

MANOBO

eg-inau
 eg-ipanawen
 eg-udan
 eg-ugpà
 eg-ugsad
 egbaelan
 egbasawen
 egbunga
 egdinegen
 egkelakawan
 egkelamag
 egkemalaan
 egketiigan
 egkilalaen
 eglabung
 eglengen
 egoh
 egpìpì
 egpeketues
 egsulat
 egtagkup
 egtebow
 egtugedamen

FILIPINO

matuto
 biyahe
 umuulan
 titira
 maupo
 ginagawa
 nagbabasa
 magbunga
 naririnig
 nagmamadali
 mahangin
 mahiya
 naintindihan
 kilala
 magsaing
 dadalaw
 noon
 naglalaba
 nagugutom
 susulat
 agaw-dilim
 dumating
 nararamdaman

ENGLISH

to learn
 to travel
 raining
 to stay, to live
 to sit
 doing, making
 reading
 to bear fruit
 hearing
 in a hurry
 to be windy
 to be shy
 understand
 recognize, know
 cook rice
 to visit
 when (past)
 washing clothes
 be hungry
 to write
 twilight
 arrived
 feeling

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
eleden agdaw	paglubog ng araw	sunset
emà	tatay	father
enù ka	dahil	because
endà	hindi	no
enday	aywan	don't know
enget	tama na	enough
epél	bayaw	brother-in-law
etaw	tao	person
épê	kanino	whose
gai	panahon	day, time
gatas	gatas	milk
gelat	kutsilyo	knife
gemow	akyat	come up
gepalay	taon	year
getan	bundok	mountain
getek	tiyan	stomach
gimas	rimas	bread fruit
giya	luya	ginger
gugud	kuwento	story
gulê	beses	times
gusuk	tadyang	rib
hadi	nakababatang kapatid	younger sibling

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
hinagtay	hayop	animal
hoò	oo	yes
ibò	hipag	sister-in-law
idung	ilong	nose
igkani	mamaya	later today
igpedeket	selyo	stamp
igsà	tanong	question
ikam	banig	sleeping mat
iluh	sandok	ladle
inauwi	pag-aralan	study
inay	nanay	mother
inem	inumin	drink
ini	ito	this
inikagi	sinabi	said
ipes	ipis	cockroach
ipeuwit	ipapadala	will send
itagù	ilalagay	will put
iya wé	iyan	that
iyug	likod	back
kéen	yata	maybe/I think
kaban	kahon	chest
kaenen	pagkain	food
kagi	salita	word/language

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
kagpa	dibdib	chest
kakay	nakatatandang kapatid	older sibling
kalà	kawali	frying pan
kalabaw	kalabaw	carabao
kalamunding	kalamansi	kalamansi
kalasada	daan	highway, road
kalatas	papel	paper
kalga	kargada	cargo
kalibangbang	paru-paro	butterfly
kalni	karne	meat
kamantis	kamatis	tomato
kamitelu	metro	meter
kangkong	kangkong	swamp cabbage
kani	mamaya	later
kapi	kape	coffee
kapitan	kapitan	captain
kasilà	sili	red pepper
katilà	kamote	sweet potato
kayu	kahoy	tree
kedu	mula	from
keduwan	saan galing	where from
kelang	mais	corn
kelempang	alimasag	crab (big)

MANOBO

kelu
kelukuy
kemel
kenà
kenogon
ketot
kilat
kilay
kinehonon
kiyumang
konok
kopoh
kudà
kuden
kulagbu
kulangan
kuntelà
kutu
kuwa
labù
lagbas
lamisan
langaw

FILIPINO

tabas, pantabas
nais, gusto
daliri
saan
dalaga
tipaklong
noo
mukha
bunso
alimasag
anay
gagamba
kabayo
kaldero
kulambo
matawaran
kaaway
kuto
kumuha
upo
tuloy, dadaan
mesa
langaw

ENGLISH

long knife
desire
finger
where
young woman
grasshopper
forehead
face
youngest child
crab (small)
termite
spider
horse
cooking pot
mosquito net
to discount
enemy
louse, lice
take, get
squash (white)
come in, pass by
table
fly

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
langun	lahat	all
lansunà	sibuyas	onion
lapeg	pati, sama	including
lapus	madaling-araw	dawn
lawa	katawan	body
laylay	kuliglig	cicada
lebi lawa	panganay	eldest child
legà	baon	travel food
lekeatas	ibabaw	top
lepò	niyog	coconut
libelu	aklat	book
libutà	maputik	mud
lieg	leeg	neck
lilus	relo	watch
limegu	uod	earth worm
linadu	karamdaman	sickness
lindeg	alugbati	spinach
lipet	lamok	mosquito
lipuliyu	repolyo	cabbage
lisen	binti	leg (lower)
loyuk	kaibigan	friend
ludeng	gabi	taro
lulud	tuhod	knee

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
lumikù	babalik	will return
ma	rin, din	also
maama	lalaki	man
mabes	pala!	so!
maen di ya	bakit	why
magtu simag	umaga	morning
malayan	mag-anak	family
mangay	pupunta	will go
manggà	mangga	mango
manuk	manok	chicken
mapulù	mahal	expensive
mata	mata	eye
mealas-alas	maanghang	peppery
mebaluy	puwede, maaari	possible
mebigat	mabigat	heavy
mebeli	bibilhin	things to buy
mebengi	masarap	delicious
medoo	marami	many
meedup	mainit	hot
meemis	asukal	sugar
megatus	isang daan	one hundred
megebù	mataba	fat
megenaw	maginaw	cold

MANOBO**FILIPINO****ENGLISH**

mehapun

hapon

afternoon

meiyap

gusto

like, want

meked

ayaw

don't want

melanih

tahimik

peaceful

melatuh

isang daan

one hundred

melaud

binata

young man

meleges

malakas

hard, strong

meli

bibili

will buy

memula

magtatanim

will plant

menuwa

lugar

town, place

mepion

maganda, mabuti

good, beautiful

mesagkat

madalas

often

mesakit

masakit

painful

mesehaa

magkikita

see each other

metiig

marunong

to know

metulengan

matandaan

remember

migbael

gumawa

made

migsuwah

nagsuka

vomited

mipanaw

lalakad

will travel

miting

pulong

meeting

miyong

pusa

cat

momò

pamangkin

nephew/niece

momò

tiyuhin

uncle

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
mulig	maipaglilingkod	will help, do
muna	una	first
muni diyà keniko	bahala ka	up to you
munut	susunod	will follow, accompany
nanas	pinya	pineapple
neamu	mali	wrong
nebesug	busog	full
nehagtay	buhay	living
nekebugsang	tanghali	noon
nekeenaw	nagising	woke up
nekesaip	nahuli	late
nelayam	nasanay	experienced
nelipengan	nakalimutan	forgot
nematay	namatay	died
nengan	kailan	when
nesugat	tama	correct
ngadan	ano	what
ngipen	ngipin	teeth
nuenen iya wé	papaano	how
nugangan	biyenan	parent-in-law
owoy	at	and
padian	palengke	market

MANOBO

paku
palas
pangus
pedu
pegà
pegenos
pehagtaw
pelà, pelawà
pelénég
pelanggana
pelula
pengaglaw
pengagan
pengemà
penuu
pesagbay
petaled
petudiyal
pita
pilak
pilmawi
pinengalap
pinsil

FILIPINO

pako
mukha
daing, tuyo
apdo
suha
walis
itaas
lamang
dahan-dahan
palanggana
balikat
tag-init
paaralan
kamay
maupo
pahiram
malakas
pato
magkano
piso, pera
pakipirma
gulay
lapis

ENGLISH

fern
appearance
dried fish
gall bladder
pomelo
broom
raise
still
slow down
basin, tub
shoulder
dry season
school
hand
sit down
lend
aloud
duck
how much
peso, money
sign
vegetable
pencil

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
pintuan	pinto	door
pitsay	petsay	pechay
piyak	sisiw	chick
puliya	ampalaya	balsam apple
pusung	puso	heart
putù	sitao	beans (long)
sagbì	sagot	answer
saging	saging	banana
sakapadian	isang linggo	one week
salamat	salamat	thank you
salidan	aalis, iiwan	will leave, go
sapì	baka	cow, beef
sasang	tag-	season
sawa	asawa	spouse
sedà	isda	fish
segulê	minsan	once
segutung	talong	egg plant
seladeng	usa	deer
selagsà	isang laksa	ten thousand
seloyut	okra	okra
setawitay	mag-usap	converse
setelehadiday	magkakapatid	sibling
siedò	iyon	that (specific)

MANOBO

sigel
sigep
siini
siku
simag
sitelus
sonam
subeli
sugù
sukay
sulat
sulu
takà
takem lisen
talingkupan
tangtang
tapasal
tatawan
tebulegan
tegenek
tektek
telaysikol
telehadi

FILIPINO

paminsan-minsan
gabi
ito
siko
bukas
dalanghita
langgam
sobre
utos
pasahe
sulat
kuko
lagi
paa
kababayan
iwan
kalabasa
bintana
bubuyog
lamok
butiki
traysikel
pinsang buo

ENGLISH

sometimes
evening, night
this (specific)
elbow
tomorrow
orange
ant
envelope
command
fare
letter
nail
always
feet
townmate
leave behind
squash (yellow)
window
bee
mosquito
lizard
tricycle
first cousin

MANOBO	FILIPINO	ENGLISH
telinga	tainga	ear
teliwadà sigep	hating gabi	midnight
temù	masyado	very
tengà	medya	half
tepayà	papaya	papaya
tepidut	tutubi	dragonfly
tepilak	alupihan	centipede
tigbakal	hinlalaki	thumb
tigol	kagamitan	implements
tigtu	talaga	really
tila	tela	cloth
tinabel	gulay	vegetable
tinggalung	asong gubat	wild dog
tinulù	tinuruan	taught
tsa	tsa	tea
tuelan	buto	bone
tukéey	kaunti	little
tuladen	kunan ng larawan	take a picture
tumenà	bababa	get off
tungtung	alitaptap	firefly
tuyang	aso	dog
ubal	matsing, unggoy	monkey
udan	ulan	rain

MANOBO**FILIPINO****ENGLISH**

ugsad	maupo	sit down
ukai	buksan	open
ulan dé	huwag na lang	never mind
ulas	oras	hour
uled	ahas	snake
ulu	ulo	head
uman	tuwing	every
umelen	inahing manok	hen
ungaya	gusto, kailangan	want, need
ungéh	daga	mouse, rat
usa	usa	deer
uyot	gusto	want
wayeg	tubig	water
yaka	huwag	don't